

ÖZEL SAYI: 18

# HECE

ISSN 1301-210X

AYLIK EDEBİYAT DERGİSİ YIL:13 SAYI:150-151-152 HAZİRAN-TEMMUZ-AĞUSTOS 2009

MEDENİYET, EDEBİYAT VE KÜLTÜR BAĞLAMINDA  
ŞEHİRLERİN DİLİ

EKLERLE  
2. BASKI

150/151/152

# HECE

Y A Y I N L A R I



**Büyük Saat'in Vuruşu**  
Mehmet Sümer  
İnceleme / 216 syf.

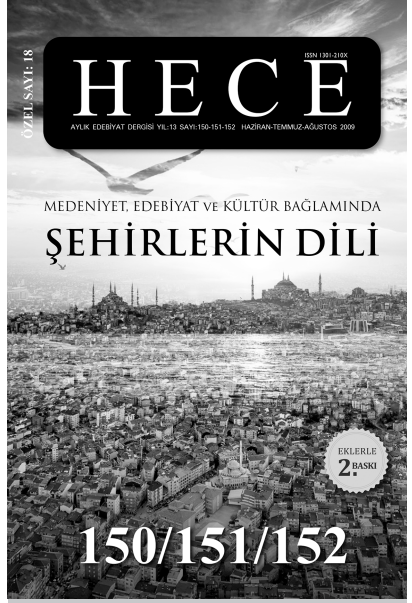


**Aşk ve Ölüm**  
Ömer Çaha  
Roman / 372 syf.

HECE  
YAYINLARI

HECE  
AYLIK EDEBİYAT DERGİSİ

HECE  
ÖYKÜ  
11 aylık öykü dergisi



## ÖZEL SAYILAR

- 1- Türk Öykücülüğü
- 2- Türk Şiiri
- 3- Ahmet Hamdi Tanpınar
- 4- Türk Romanı
- 5- Diriliş ve Sezai Karakoç
- 6- Eleştiri
- 7- Edebiyat ve Nuri Pakdil
- 8- Hayat/Edebiyat/Siyaset
- 9- Büyük Doğu ve Necip Fazıl Kısakürek
- 10- Çocuk Edebiyatı
- 11- Hareket ve Nurettin Topçu
- 12- Mektup
- 13- Nâzım Hikmet
- 14- Cahit Zarifoğlu
- 15- Mehmet Âkif Ersoy
- 16- Modernizmden Postmodernizme
- 17- Yahya Kemal Beyatlı
- 18- Şehirlerin Dili
- 19- Cemil Meriç
- 20- Yerlilik
- 21- Rasim Özdenören
- 22- Gezi
- 23- Kemal Tahir
- 24- Medeniyet
- 25- Muhammed İkbâl
- 26- İslâm Medeniyeti
- 27- Orhan Kemal
- 28- Batı Medeniyeti
- 29- Peyami Safa
- 30- Günlük

# HECE

AYLIK EDEBİYAT DERGİSİ  
ISSN 1301-210X

**YIL:** 13 **SAYI:** 150/151/152  
(Her ayın birinde yayımlanır.)

1. Basım: Haziran 2009
2. Basım: Eylül 2015

**Yayın Türü:** Yerel Süreli

Hece Yayıncılık Ltd. Şti. Adına  
**Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü:** Ö. Faruk Ergezen

**Genel Yayın Yönetmeni**  
Rasim Özdenören

**Son Okuma ve Yayına Hazırlık**  
İshak Yetiş

**Yönetim Yeri**  
Konur Sk. No: 39/1  
Kızılay/Ankara

**İletişim**  
**Tel:** (312) 419 69 13 **Fax:** (312) 419 69 14  
P.K. 79 Yenişehir/Ankara  
**İnternet Adresi:** www.hece.com.tr  
**e-mail:** hece@hece.com.tr



twitter.com/hecedergi



facebook.com/hecedergisi

**Teknik Hazırlık:** Bülent Güler

**Kapak:** Sarakusta **web:** sarakusta.com

**Baskı:** Dumat Ofset  
Tel: (0.312) 278 82 00

**2015 Yılı Abone Bedeli:**  
**Yıllık:** 110 TL.  
**Kurumlar İçin:** 200 TL.  
**Yurt Dışı:** 150 Euro

**Posta Çeki:** 149582  
Hece Basın Yayın Ltd. Şti.

Gelen yazılar yayınlansa da yayımlanmasa da geri  
verilmez. İlkelerimize uymayan ilânlar alınmaz.

**Baskı Tarihi:** 31.08.2015



**I. BÖLÜM: ŞEHİR KURMA DÜŞÜNCEŞİ (16-187)**

- Korkut Tuna/Şehirin Serüveni 16  
Vefa Taşdelen/Antik Kentlere Doğru 23  
Nazan Bekiroğlu/Çünkü Bir Kent Görkemini Zirvesindeyken Vurulur: Troya 37  
Halil İbrahim Düzenli/Şehir Kurmak: Turgut Cansever'in Muhayyilesi ve Uygulamaları 51  
Kadir Canatan/Bir Tanımlama Çerçevesi: İslam Kültüründe Şehir Kavramı 65  
Ömer İskender Tuluk/Osmanlı Kent Kimliğinin Mistik Öğeleri: Dini Yapılar ve Mezarlıklar 73  
Alev Erkilet/"Düzgün Aileler" "Yeni Gelenler" e Karşı: Korku Siyaseti... 88  
M. Murat Özkul/Şehir ve Yabancılaşma 101  
Mustafa Aydın/Kent Bağlamında Ailenin Dönüşümü 108  
Abdurrahim Karadeniz/Kentin Çağrısı, Köye Dönüşün İmkânsızlığı... 116  
Mete Çamdereli/Şehir ve Yönetişim 122  
Ayşen Şatiroğlu – Oya Okan/Çarşı: Şehrin Toplumsal Merkezi 130  
Köksal Alver/Mahalleye Giriş 137  
Ertan Özensel/Kent ve Suç Üzerine Genel Bir Yaklaşım 149  
Kenan Çığan/Şehrin Tören Merkezinden İktidar Merkezine Dönüşümü 156  
Dursun Ali Tökel/Mezarlıklar Şehrin Nesi Olurlar?... 164  
Ramazan Yelken/Modernizmin Emlakçı Marketinden Postmodernizmin Binbir Çeşit... 169  
Ali K. Metin/Şehir ve Ötekisi 177  
Hilmi Uçan/Batı Şehri ve Küresel Şehir 181

**II. BÖLÜM: MEDENİYET VE ŞEHİR (188-285)**

- Kadir Canatan/İbn Haldun Sosyolojisinde Kent ve Kentleşme 188  
Alpaslan Aliagaoglu/İslam Şehri 195  
Akif Emre/Yerel ve Evrensel Çözümleme Olarak Osmanlı Şehri 205  
Yücel Yiğit/Balkanlar'da Osmanlı Tarihine ve Mimarisine Dokunmak: Prizren Evleri 210  
Ömer Lekesiz/Mekke ve Medine: Allah'ın ve Peygamberin Şehirleri 221  
Akif Emre/Kudüs'ün Ruhu 229  
Mehmet Harmancı/Şam Portresi İçin Fırça Darbeleri 233  
Cihan Aktaş/Eski Şiraz Bahçeleri 238  
Mustafa Demirci/İslam'ın Ümrân Şehri: Bağdat 249  
Âtuf Bedir/Dünyanın Anası: Kahire ve Kütüphane Şehir: İskenderiye 257  
Çiğdem Dürüşken/Roma'nın Dilinden Anlamak 274  
Melek Paşalı/Kızına Kıyan Baba: Viyana 279  
İsmail Sert/Şehir, Su ve Venedik 282

**III. BÖLÜM: EDEBİYAT VE ŞEHİR (286-423)**

- Muhammet Nurdogan/Divan Şiirinde Şehir Kültürü 286  
Mehmet Narlı/Şiir ve Şehir 300  
Şaban Sağlık/Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında Şehir 308  
İsmail Coşkun/İstanbul: Edebiyatın Başkenti 327  
Hayriye Ünal/New York Üçlemesi 333  
Mehmet Ali Aydemir/Süper Kent: Hipergerçekliğin Kent Mitosu 341  
Hüseyin Kandemir/Kimin Petersburg'u: Roman Şehir Petersburg 351  
Necip Tosun/Dublin'in Bilinçaltı: James Joyce 359  
Ahmet Gögercin/Fransız Edebiyatı ve Paris 368  
Ali Emre/Prag Sancısı İçinde Üç Portre: Kafka, Hašek, Kundera 378  
Çiğdem Ülker/Evet Yarın Duyacağım/Eğer Bir Gün "Saray" a Giderseniz.../Sofya'da Bir Osmanlı 385  
Ercan Yıldırım/Çankaya Kadar Modern ve Seküler; Hacı Bayram Kadar... 394  
Ali Galip Yener/Şehrin Belleği ve Edebiyat Tarihinde İzmir 410

İshak Yetiş/*Nuri Pakdil'in Şehirleri* 416  
Mustafa Şerif Onaran/*Bir Zamanlar Ankara* 427

**IV. BÖLÜM: ŞEHİR VE KÜLTÜR (434-497)**

- Cemal Şakar/*Şehir Medeniyet Kültür Retoriği* 434  
Köksal Alver/*Kent ve Kültür Üzerine Notlar* 438  
Mustafa Muharrem/*Şehirliye Dair* 444  
Ali Ayçıl/*Taşın Gövdesinden Düşürülen Şehir* 447  
Aydın Ünal/*Seyahat Aşk İmiş...* 450  
Mehmet Narlı/*Merkezler ve Taşralar* 457  
Necati Mert/*Şehir İlişkilerinin Adapazarı Özelinde Kısa Tarihi* 461  
Mahmut Hakkı Akın/*Siyasetin Mekânı Kent* 470  
Uğur Çağlak/*Kentte Eğlence ve Muhabbet Mekânları* 477  
Gökhan Özcan/*Sinemanın Şehirlerinde Bir Gezinti* 485  
Murat Erol/*Taş Duvarlardaki Sesler: Hapishaneler* 489

**V. BÖLÜM: SORUŞTURMA (498-550)**

- Süleyman Hayri Bolay/*Medeniyet, Kültür ve Şehir* 498  
Abdullah Uçman/ 501  
Yavuz Demir/*Şâr İçinde İntişâr* 505  
Turan Koç/ 506  
Oğuz Demiralp/ 508  
Atasoy Müftüoğlu/*Kitaplar, Nehirler, Şehirler...* 511  
Ahmet Oktay/*Kentleşmiş Kültür* 513  
Veysel Çolak/*Medeniyet, Kültür, Edebiyat ve Şehirlerin Dili* 514  
Sıdıka Dilek Yalçın/*Şehirlerin Dili* 517  
Ertuğrul Günay/ 519  
Doğan Hızlan/*Üç Kavram da İç İçe* 521  
Gürsel Aytaç/ 522  
Hüseyin Atlansoy/*Kent Üzerine Dağınık Notlar* 523  
Celâl Fedai/*"Ama Bu, Bir Tavşan!.."* 525  
Ömer Erdem/ 528  
Gökhan Özcan/ 529  
Hasanali Yıldırım/*Medeniyet Şehrin Çocuğudur* 531  
Nalan Barbarosoğlu/*Devrin Karınıda, Uğultularla* 532  
Gönül Yonar/*Utku/Yanlgı Çağında Medeniyet* 534  
Abdullah Harmancı/*İki Tutku İki Tutsaklık* 536  
Şükrü Karatepe/*Şehirler Güceniyor* 538  
Burhan Sakallı/*Her Şehir Bir Sevdadır* 543  
Yakup Çelik/*Modernlik Kıskaçında Şehir ve Şehirli* 545  
Mustafa Ak/*Şehirlerimizin Konuştuğu Dil* 547  
Selçuk Çetin/*Şehir ve Şehirliliğe Dair* 549

**VI. BÖLÜM: ALBÜM (551-572)**

**VII. BÖLÜM: KAYNAKÇA (573-799)**

- Yusuf Turan Günaydın/*Şehir Edebiyatı Bibliyografyası*/573  
A. Yazılar/577 • B. Kitaplar/730 • C. Kitaplarda Bölümler/776  
D. Röportajlar, Açıkoturumlar, Soruşturmalar, Paneller/791  
E. Özel Sayılar /795 • F. Dosyalar/796 • G. Şehir Dergileri/799

MUSTAFA ŞAHİN

## ŞEHİRLERİN RUHU

İkizpınar'ın üst tarafında Höyük'e çıkıp şehrin ışıklarını ilk keşfettiğimden bu yana şehre gidiyorum. Nüfus cüzdanı almak ve fotoğraf çekmek için babamla Hekimhan'a at sırtında gitmiştim. Dönüşte babam beni yol üstündeki Güzelyurt dolmuşuna bindirdi ve orada 'beni bekle' dedi. Sonraki yıllar çokça dolmuşa binecek, uzun seferlere çıkacaktım. Dolmuştan indim, babamı aradım, bulamadım, telaşlandım. 'Bekle' dediğini unutmuşum ve dünya başıma yıkılmıştı. Aramaya çıktım ama babam kaybolmuştu. Oysa 'bekle' denilen de kaybolan da bendim. Bulundum o gün.

Şehre, yani Malatya'ya ilk gittiğimde Kışla Caddesinde peşi sıra oradan oraya sürüklenirken sadece ayaklarını takip edebildiğim babamı bırakıp bilmeden bir başka adamın izini sürdüğümü fark ettiğim günden beri küçük bir dikkatsizliğin şehirde insana istikametini kaybettireceğini biliyorum. Oysa merdivenin ilk basamağında, küçük bir kasabada evvel kaybolmuşluğum vardı. Demek 'iz sürmek' kadar 'doğru iz sürmek' de önemliydi.

Kiltepe-Çarşı dolmuşuyla İstanbul'a gittiğimde on altı ya da on yedimdeydim. Hamaset diz boyuydu. Zincirleri kıracak Ayasofya'yı açacaktık. Ne olduğunu anlamadık, Sultanahmet Meydanı karıştı, arapsaçına döndü ortalık... Biz tam zincirleri kıracakken kolluk kuvvetleri geldi. Polis dağıtınca kalabalığı Turan Türk değil, Arap turist olduğunu ispat için konuşma vurgularıyla polisin yüzüne bağırıp çağırarak ayetler okudu: "Lem yekünüllezine keferu min ehliil kitap", "Ne yapıyorsun, şurada annem bekliyor, bırak da gideyim" der gibi bir vurguyla... O gün kaçtığım yerin adı Cankurtaran'muş. Sonra öğrendim.

Fatihli bir grup akıncıyla o gün Konya'ya gitmesem bugün hâlâ kayıptım. Bizim dolmuş da zaten oraya gidecekti. Hem Konya İstanbul'dan güvenliydi gözümde. Ama öyle olmadı. Orada da kötü şeyler olacaktı. Şiddete varan bir arbedenin, bir izdihamın ortasında kaldım. O gün orada omzuma bir dipçik yedim ki otuz yıl oldu. Hâlâ ağrır.

Şehirlerin kalbi bazen bir kitapçıda bazen bir çayevinde atar. O çayevi dev bir semsiye, bir çadırdı. Şehrin cümle kapısıydı. O yıllarda Kayseri ve Tatvan'ı da yine İstanbul Konya gibi aynı yoldan giderek görmüşlüğüm oldu. Tatvan çok güzeldi. Kayseri'de Hunat Camii'ni unutmam, unutamam. Mehmet ağabeyim Yüksek İslam'da öğrenciydi. Sürmeli ile bana bezelye yemeği ısmarladılar.

Artık ailemiz haritaya dağılıyordu. O yaz mevsimi Ömer ağabeyimle Çubuk'a geldim. Cami Kebir'in karşısında küçük bir kitapevi keşfettim. On beşinde on altısındaki akranelerim burada hüküm cümleleriyle konuşuyordu. Can atıyordum onlarla bir parça vakit geçirebilmek için. Sonraki yıllar yollarım hep kesişecekti oradakilerle. Hüseyin Su da oradaydı, İbrahim Çelik de, Süleyman Kalkan da oradaydı, Süleyman Sahra da.

Öyle oluyor. Öylesine bir rastlantı sandığım şey içinde, şehirde bazen önündeki hayatın tohumu oluyor. Ona da otuz yıl olmuş. Kader işte.

Daha sonraki kalıcı Ankara günleri 11 Eylül 1980'de başladı. Daha ikinci günümün daha günü doğmadan Ömer'le, Çaha yani, Cebeci yurdundan terminale, yine Turan'ı almaya giderken sabahın köründe Samanpazarı'nda ihtilale yakalandım. Ko-

lumuzdan tutan bu kez askerdi. Asker: “Haberiniz yok mu, asker yönetime el koydu” dedi. Anlamadım ama “Bütün Türkiye’de mi” dedim. “Dalga mı geçiyorsun?” dedi asker, kolumu sıkarak. Hayır anlamamıştım.

Bir Şey daha anladım Şehre dair. Şehirde ‘kolluk kuvvetleri’ insanın kolundan tutar. Bazen sıkı tutar canınızı acıtır, bazen gevŐek tutar ama tutar. Siz elinizi kolunuzu sallasanız da Şehrin sahipleri onlardır. Bir günlük İstanbul tecr bemden bunu biliyor olmam lazımdı ama Şehirde defalarca diz kapaklarını kanatmazsan ders kafana girmiyor işte.

Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde son derslerden çıkıp terminale yürüdüm. Terminal eski yerinde, yani yürüme mesafesindeydi. Orada tanıdık aradım beyhude. Bey-dağı öz-zafer otobüslerine yolcu gibi binip arka kapıdan çıktığım çok oldu. Bu hareket hem kendi Őehrine bir gitme temriniydi hem kendi Őehrinden tanıdık bulma umudu. Askerde “toprak” deniyor bu iÇe. Ne tuhaf, orada herkesi tanıyordum ama buradan oraya giden kimseyi tanımyordum.

Bir Şehir değildi Ankara. İlk zamanlar bir toplama kampı, sonra bir istasyondur. Bu bekleme salonunda beklemediğim semt kalmadı. Bu acenta Şehrin yalnız ‘İstanbul’a dönüŐü’ değil her Şehre dönüŐü güzeldi. İstanbul’a gelince sadece Ankara’dan değil dünyanın her yerinden, her Őehrinden oraya dönüŐü güzel.

Bu, yolkesen Şehre yakalanmasam benim menzirim de oraydı. Ama, kader işte. Evet, burası, bu kent yıllarca bir bekleme salonu oldu. Sonra alıŐtım, alışkanlıklar edindim. Bavulum hazır, hazır kıta bekledim durdum. Gittim, geldim, kaldım.

Gittiğin yere yakıŐacaksın. Bunu yapamadım. Dersaadet beni s riye saydı, çaldım, ama açmadı kapıyı. Okullar bitiyordu. Okullar biter zaten. Ömer abim İstanbul’a, Osman abim Ankara’ya taŐınmıŐtı. Ali de Malatya’dan İstanbul’a gelmiŐti. İz sürme, kaanı kovalama devam ediyordu. Ben  mer’in izindeydim. Gittim peşi sıra. Ona da Ali’ye de çok yük oldum. Olmayınca döndüm. Hatta, en baŐa, köye bile döndüm ama o hiç olmadı.

G z göze geldiğiniz yer tutar sizi, mekanlar tutar, ruhlar tutar, alışkanlıklar, aŐinalıklar, bazen sımsıkı tutar sizi. Bir emberde, ayaklarınız aynı yerlere sürüklenir, zihniniz aynı fotoğraf karelerini arar, gönlünüz aynı muhabbeti  zler. Bir daha aynı kanalı, aynı hattı, aynı dalga boyunu yakalar, aynı g zerg ha girerim diye ruh ağacınızın etrafında devinip durursunuz. O aradığınız, beklediğiniz yoktur, bu Şehirde ama hatrası tutar sizi.

Ne aradığınızı bilmeden aramayı sürdürür, kimi, niye beklediğinizi bilmeden beklersiniz. Şehir sizi teslim almış, hamurunuzla, hayat tarzınıza, yatıŐ-kalkıŐ vaktinize, adımlarınıza, istikametinize, ruh hallerinize ve romatizma ağrırlarınıza kadar b nyenize, kimyanıza Őekil vermiŐtir de haberiniz yoktur.

Tesadüf dediğiniz, öyle sandığınız rastlantılardan bir hayat bir hatırat oluŐturur, zamanla bu benim hayatım, bu benim Őehrim, bu benim mekanım, bu benim muhitim dersiniz. Tesadüf kainatta yoktur da Şehirde hiç yoktur. Őehirse hep izler sizi. Mekanla kurduğunuz bağı bilir ve izler adımlarınızı.

Hacıbayram keŐfedildi sonra. Biliniyordu da hani bir muhit olarak. Şehrin içindeki bir Şehir olarak. Buradaki en güvenli limandı. Hızla kökünden koparılan, reddi mirasla tanınmaz hale getirilen ve esasen bir Selçuklu ruhu taŐıyan bu Şehirde Hacıbayram ebedi bir iskeleydi.  yledir. Öyle kalacaktır. İsteyen bu iskeleden vapurla iste-diği yere ulaŐabilir. İsteyen EĞin’e, isteyen Göynük’e, isteyen İznik’e.

Ulu z tların gölgesi en güvenli limanlardır Şehirde. Haziireler, türbeler sığınaktır, saaktır. Bursa mesela. Bu Şehir evvelemerde Ulu Cami’dir, Yeşil’dir, Emir Sultandır, Emir



Buharidir, Somuncu Babadır. Malatya Ulu Cami, Emir Ömer, Seydi Battal, Somuncu Baba olduğu gibi. Edirne'nin Selimiye, Urfa'nın Halilurrahman, Sinop'un Alaaddin Camii, Kayseri'nin Hunat Camii, Diyarbakır'ın Hazreti Süleyman Camii olması gibi.

Hacıbayram, kitapçılarıyla hem bir iklim sunuyor, hem de adesesinden dünyaya bakma imkanı veriyordu. Kitaplar okunuyor, raflarda birikiyordu, lakin bütün kitaplar İstanbul'dan gelir. Can kulağıyla eğilirseniz resimleri, mısraları, öyküleri sizi illa ki oraya çeker, hatta çoğu sürükler.

Hasan Efendi de öyle olmuş. O arzuyla evi bile terk etmiş. Darülfünun'da okuma hakkı edinmiş o darlıkta. Daha evvel Kayseri'ye kadar gitmiş, okumuş ama İstanbul'a izin alamamış. Ah ne hüznü öyküdür. Ne çok dokunurdu babama. Babasıyla hem öğünür de onun mesafe aldığı yoldan geri çevrilmesine üzülürdü.

Kayseri'den dönünce el koymuşlar kardeşleri, 'yeter artık' demişler, 'okuduğun yeter'. Kaçmış, ama kardeşleri kıyamamış, atla iz sürüp ta Sivas'ta yakalamış geri getirmişler. Şehrin valisine "Vali, bilgiden hali" diye başlayan zehir zemberek bir mektup yazmış ki halka eza eden memurlarını terbiye etsin.

Ulus ile Kızılay arasında uçurum vardı. Kızılay'a gelmek zordu. Kim götürdü, nasıl vardım, hatırlamıyorum ama Zafer Çarşısıyla bu bekleme salonunu beklenir kıldı. Yine güvenli yol kitapçılar, dergilerdi. Zafer Çarşısı da şehrin önemli bir kapısıydı o yıllar.

Akabe buradaydı, *Mavera* az ötede Selanik Caddesinde, *Edebiyat* daha yukarıdaydı. Oraya nefesimiz yetmezdi. Onlar orada olmasaydı Sıhhiye Köprüsü'nü geçemezdik. Keşke geçmeseydik dediğim de çok oldu ama sevdiğimiz ve sevilmesi gereken ve hep birlikte anılacak olan güzel adamlar oradaydı.

Evet, itiyatlar/alışkanlıklar tutar insanı. İz sürerseniz yola girersiniz ve yol götürür sizi. Mekan duygusu insana ihtiyat kazandırır ve güvenlik kaygılarını en aza indirir. Elbet kaderdir tayin edici olan. Her yerde her zaman 'kaderin üstünde bir kader vardır' ve şehirde dahi "kuşlar kaderlerince uçar." Bize düşen doğru adresler aramak, doğru izler sürmek, kuşların uçup uçmadıklarına bakmaktır.

Evet, şehirde iz sürerek tutunursunuz. Doğru yörüngede kalmanız için yönünüz tayin edilmiş olmalı. Zira, sürprizlerle doludur şehir. Celladın biri bir yüksek hakimle aynı omuz hizasında görünebilir, hatta yüksek hakim cellat olabilir. Muhteşem bir sanatkar sandığınız biri kapkaççı olabilir. Yani her tür sürprize, şaşırtmacaya açıktır şehir.

Şehirde ruhlar birbirini çeker iter. Belki de böyle oluşur şehirler kim bilir. Orada bir şey, bilmediğiniz bir şey tutar sizi. Bazen bir fırın tutar sizi, bazen bir bardak çay. Bazen bakkal tutar bazen yol. Bazen ev sahibi tutar sizi bazen de aynı ev sahibi dar eder şehri. Her şehir bir insan, her insan bir şehirdir.

Hep o değişmez kural geçerli. Şehre nereden, hangi kapıdan girerseniz oradan iz sürersiniz. Bulur, buluşursunuz. Çünkü bir siz değilsiniz arayan. Kapılar açıktır arayana. Derviş bulur dervişi tekkede. İllaki bulur.

İstanbul'da Osman ağabeyim Katip Sinan Camii'nin yanı başında küçük bir evdeydi. Beyazıt'a yürüme mesafesiydi. Bir ara ona sığınmıştım. Ürperti, kaygı ve korkuyla kendime bir mekan ararken bana büyüdü gelen bir külliye oturduğum bir akşam. Oturdum, kaldım. Sonraki yıllar çok oturacaktım burada. Sonra öğrendim, meğer paşa hazretlerinin Midilli'de koparılan kafası da orada, avludaymış.

Paşanın ebedi mekanı güzeldi. O gün buldum sandım aradığımı. Bu keşfimde kimsenin rehberliği olmadığına da sevindim. 'İncizabı ruh' denmişti. Mevsim kıştı.

Mekan bir tiryakilik kazanınca ve her akşam aynı vakitlerde gidince bir şey fark ettim. Etraftakiler hep bildiğim izlediğim isimlerden, yazarlardan söz ediyordu. O yıllar, edebiyatın içtenlikle konuşulduğu, fikrin inanarak paylaşıldığı yıllardı ve burada bu işi yapan diri bir topluluk vardı.

İzliyor, yüksek tonlu konuşmalara hayret ediyor, kim bunlar diyordum. Necat'la tanışınca, Çavuş yani, gerisini söktüm. Edebiyat, düşünce, politik, ideolojik dergilerinden adını bildiğim kim varsa meğer orada, sobanın başındaymış. Hilmi Oflaz bile. Çekilmiş, sürüklenmiş, ocağına düşmüştüm. Bilmeden. Evet, şehirde mekanların çekim gücü en az yer çekimi kadardır. Yer çekimine bırakırsanız beton çeker sizi ve çakılırsınız. Öyleyse hiç kendini salmamak ve hep tutmak en iyisi.

Tokat'ta asker ziyaretine gitmiştim. Mehmet ağabeyimi tel örgülerin ardında içtima alanında gördüm. Kışlanın kapısını bulamadığım için mi, vakitsiz gittiğim için mi, kapıdan değil tel örgüden seslendim. Kısa bir görüşmemiz oldu. Çok kısa. Tokat'ı çorak bir Orta Anadolu şehri sanıyordum. Muhteşem güzeldi. Taş bir köprü hatırlıyorum. Bir de Çubuk'takinden küçük bir kitapçı bulduğumu.

Kitapçıda iki kişi vardı. Üç insan sığmazdı zaten. Biri ayaktaydı. Eşikte yanılmıyordum *Mavera*'yı sordum. Olacak şey değil; dergi almaya çok hevesli olduğumdan da değil; 'buyurun' sorusuna verecek hazır bir cevabım olsun diye belki. Ayaktaki adamın gözleri parladı, sevincini gizlemeden nereden geldiğimi, kim olduğumu sordu. Söyledim.

Ben de ona sordum. Ali'yymiş. Karaçalı yani. '*Kamçı*', dedim. O ıssızlıkta, o taşra sessizliğinde hayret etmemesi mümkün değildi ama zaten okur yazar olan herkes *Kamçı*'yı okumuştur gibi bir edayla bunun üzerinde hiç durmadı. O gece mutevazi bekar evinde beni misafir etti. Bu karşılaşmadan çok mutlu oldum, büyüdüğümü, bir muhite dahil olduğumu hissettim. Evinde, bir kitapevindeki kadar kitap vardı. İp gibi dizilmişlerdi. Az konuşuyordu. Çok az.

Tokat'tan çok önceydi Bursa. İstanbul Bursa arası bir mola yerinde otobüsü kaçırdım. Taksici yetiştirdi ama bin lirama da el koydu. Hava kasvetliydi. İhtilal kokusu Bursa'yı bile rehin almış, henüz dağılmamıştı. Arkadaşları, Osmangazi Yurdu'nda biliyordum ama yoktular. B planım yoktu. Gençken plansız oluyor insan. Issız bir yerdi. Gidecek yer yoktu. Bir fırında sabahladım. Ekmek kokusu güzel, mermer soğuktu.

Ertesi gün Bursa'yı arşınladım uykusuz. Daha önce bu şehri bilsem fırında değil beş yıldızlı otelde olsam da uyku girmezmiş gözüme. Ulu Cami, cennetten düşmüş gibiydi. Hat eserleri cami kadar Uluydu. Osman ve Orhan Gaziler şehri tepeden temaşa ediyordu. Koza Han ipek gibiydi.

"Şeferu'l-mekan bil mekin". Öyle demişler. Ki öyle. Bu her yerde böyle. Kimse tesadüfen bulunduğu yerde değil. Tabii nereye bakarsanız orayı görüyorsunuz, nereye yönelirseniz orası çekiyor sizi. Sizin iradenizin payı da var, oranın da. Hiçbir yer boş değil, burası hiç değil. Şüheda, ulema, urefa fişkıracak "toprağı sıksan" burada, Bursa'da. Sahibi çok şehrin. Emir Sultan, Emir Buhari, Osman bey, Orhan bey, Murat Hüdevandigar. Seçtikleri yerler de muhteşem.

Geceyi, arkadaşların kaldığı ve lodosun az kalsın yıkacak olduğu, evin beşik gibi sallandığı, rüzgarın içeride, çatıda, eşikte türkü söyleyip kapı pencere aralıklarında ılık çaldığı ve fakat felaketin eşliğinde olmanın evdeki kimsenin umurunda olmadığı ahşap evlerinde tamamladım. Mustafa, Rifat, Selahattin, Mehmet, Ahmet Hilmi oradaydı.

Muhabet hudutsuzdu. Herkesin gözünün içi gülüyordu. Şehrin ruhu gülümsüyordu. Evet bunu zaten daha önce söyleyecektim ve sonraki her gelişimde bir kez daha teyit edecektim. Bursa'da insanların gözünün içi gülüyor ve Ankara gibi ruhu çekilmiş bir şehirden gelen herkes için ilginç bir durum. Belli ki hiyerarşik düzen yok burada, kimse kimseye tabi değil ve şehir sahipsiz değil.

Meşrutiyetti kitapçı Mehmet bey sayesinde İstanbul'a gittim. Çok kapı çaldım. Nihayet açılan kapı iyiydi. Üsküdar güzel, Şemsi Paşa'da çaylar güzeldi ama şehir zordu. Başka şehirler diledim ama bekleme salonu yine çekti.

Kitapçıda bir gazete çıkacağını duydum. Fatih, bana 'git selamımı söyle' dedi. Selamın kapılar açtığı yıllardı. Gittim, söyledim. Kader işte. Küçük, müteredit adımlarınızla ağlar örülüyor, oltalar atılıyor. Yan masada Mustafa Nadir vardı. Güzel adamdı. Gökhan geldi. Özcan yani. Talebeydi. Cengiz'den biliyordum. Er yani. Gökhan *Martı*'yı okuttu bana. Yormuyor, küçük güzel şeylerden söz ediyordu. Küçük pencereler açtı. Aynı bodrumu paylaştık. "Bodrumdakiler" diye roman yazacaktı Arif ağabey. Yazmadı. Dağıldık.

Şehir, haber kaynıyordu. Haberci olmaya çalıştım ama olamadım. Arkan olacak şehirde. Yeteneklerinin inkişafı için bile arkan olacak ki arkana bakmayasın. Başka yazı denemelerinde bulundum ki tutunacak bir dalım olsun. Şehir yazıları yazdım. Sulu Han, Tacettin Dergahı, İç kale... Yazınca ben, güzelleşti. Şehrin içindeki şehirleri keşfetmek ilginçti. Birçok şehirde aynı anda yaşıyormuşuz meğer. Şehrin içinde şehirler varmış. Oralarda da herkes birbirinin izini sürermiş.

Unuttum, daha evvel Urfa'yı da gördüğümü söyleyecektim. Adıyaman'ı da gördüm ama onu görmesem de olurdu. Ama Urfa muazzam bir cezbeydi. Peygamberler şehriydi, belliydi. Hazreti İbrahim'in, Hazreti Eyyüb'ün hatta ilk insan, ilk peygamber Hazreti Adem'in şehriydi. Hele 1979'da tam öyleydi. Urfa'da medresede seksen yaşındaki müderristen klasik Arapça bir metni bülbül gibi okuyan ve çeviren çocuğu unutmadım. Bir de çay ocaklarında belli ki en az bin yıldır aynı taburelerde oturup çay içen amcaları.

Sakarya'da bir arkadaşın evini o kadar aradım ki o kadar. Geleceğimden haberi yoktu. Mahalle, Çarmuzu ya da Tuzluçayır'a benziyordu. Buldum ama evde yoktu. "Otelde" dediler. Arkadaşım küçük bir otelde kâtiplik yapıyormuş. Bir tür Zebercet olayı. İlk kez bir otel kapısından içeri girmiştim. Arkadaş adına hayat böyle mi olacak, diye ürpermiştim. Neyse ki o da orada kalmadı, bekleme salonuna geldi, okudu adam oldu. Şimdi televizyona bile çıkıyor.

Niğde'de öyle küçük öyle salaş otelde kaldım. Kış kıyametti ve artık otel odaları eskisi kadar tehditkar değildi. Orada bir mektup yazdığımı hatırlıyorum, sıcak bir mektup. Bir de Mevlana lokantasını. Koyunlu köylülerinin örgütlenip şehri ele geçirme öyküsü manidardı. Örgütlü bir köy, örgütsüz bir şehri rehin alabilir, satabilir. Halı fabrikalarında, matbadaki gazete gibi halı basıyorlardı.

Maraş'ı daha görkemli daha esaslı bir şehir sanıyordum, değilmiş. Hangi şehre, dahası, nereye nereden bakarsanız oradan görüyorsunuz ve şehir de zaten, neresine bakarsanız orasını gösteriyor ya işte öyle. Yoksul göründü gözüme, çünkü bir işçi örgütünde çalışıyordum ve işçiler az maaş alıyordu. Sahiden az. Bir işveren örgütünde çalışsaydım, çok alırlardı eminim.

Yalova da öyle göründü bana. Sınıf bilinci yüksekti. Gördüğüm dev fabrika için şehrin can damarı demişlerdi. İşçileri örgütleyip sosyalist devrime götürmek için üniversiteyi bırakan idealist militanlar gördüm. İnanmışlardı ve ben o kadar inanmışlığa inanamamıştım. Sovyetlerin dağıldığı seneydi. Yine de insana temas ettiğinden, göz göze geldiğinden bir iz kalıyor.

Amasya ve Sivas'ta kahvehaneler ağzına kadar işsiz doluydu. Divriği Camii ne kadar muhteşem, ne kadar görkemli, ne kadar zarifse bir o kadar derbederdi Sivas. Adına şiirler yazılan, elli yıllık muhabbetlerin kesintisiz sürdüğü, Kenedi'nin baş rol aldığı Çerkezin Yeri'nde kahve ve çayın lezzetinin hakkını teslim ederek tabi.

İzmir, hem bunaltıcı derecede sıcak hem de ucuz göçmen kadın emeğini sömürüyordu. Bu şehir bana göre değildi, hiç değildi. Orada bir yabacıydım. Palmiyeler güzeldi ama o kadar işte. Konak Meydanı'nda oturup konuşma heveslisi bir amcaya 'bu heykel kimin' dedim. Adam celallendi ve 'sen nerede yaşıyorsun' dedi. 'Dağdan henüz mü indin?' demek istediğini anladım. Onun aklındaki uygun bir şehir adı verdim ve adam yedi kafayı, resmen yedi. Yesin, diye ses etmedim. Karısına anlatacak bir şeyi olsun diye.

Diyarbakır çaresizdi. Bodrum katında annesiyle tütün ayıklayan genç kızın simsiyah gözleri ve yaşları unutulmaz. Köyünden henüz koparılmıştı ve orada her şeyleri varken burada hiçbir şeyleri yoktu. Ben u Sen Mahallesi, Yedi Kardeş Burcu ve Mardin Kapı, Dar Kapı, Urfa kapılarıyla ve görkemli kalesiyle ve Hazreti Süleyman Camiiyle ve Sezai Karakoç'un doğduğu yer olmaklığıyla ve yanı başında akan Dicle'yi temasıyla Diyarbakır güzel şehir.

İslam şehirlerine bakmayı bize kim öğretti zaten. Kimden öğrendik yaşayan medeniyetimizin ölmediğini, burçlarını, kalelerini, hazinelerimizin gömüldüğü hazireleri. Mekke, Medine, Kudüs, İstanbul, Şam, Bağdat, İsfahan, Gırmata, Kurtuba, Murciye, Diyarbakır, Bursa, Konya, Edirne... Bize bu hiyerarşiyi yeniden kim anlattı, kim öğretti. Paris ve Londra'ya onca mersiye yazılmışken ve bütün okumuşlar eliyle medeniyetimizin çoktan öldüğüne inandırılmışken.

Diyarbakırdan, Ergani'den, Zülkifl Dağı'nın eteğinden gelip bize orayı da Kurtuba'yı da anlattı. Salih Bin Şerif'i de İbni Arabi'yi de tanıttı. İstanbul'a, tarihin kalbine, diriliş yurduna minderi serdi. Oradan nesilleri yüreklendirdi, yönlerini medeniyetimizin kalp merkezlerine çevirdi. Keza, aynı şeyi Nuri Pakdil burada, bekleme salonunda beklemeye razı olarak yaptı. Önceliği put kırmaya vererek...

Sadece içinden geçtiğim şehirler de vardı. Kırşehir gibi, Çankırı gibi, Bolu gibi, Muş gibi. Nevşehir yaşanacak şehirdi. Taş mimari muhteşemdi. Hatay sahiden muhteşemdi, kimseyle diyaloga girmezseniz daha da muhteşem olur. Ne tezat ama. Tarihin son varisleri üzerine bakıp geriye doğru bir fotoğraf alma imkanı yok gibi.

Antep'se zengindi. Kebap, baklava, tahma kahvesiydi. Adana, Kırıkkale, Seydişehir, Karabük gibi yerler zannımca hiç kurulmasalar da hatta oralarda ot bitmese de olurmuş.

Sinop güzel, Alaattin Camii muhteşemdi. Denizli, güzel, Pamukkale, muhteşemdi. Marmaris, Ayvalık, güzeldi, Cunda çok daha güzeldi. Gemlik, yeşil gözlü bir zeytindi. Amasra, çeşm-i cihandı. Amasra'nın fethi de bence İstanbul gibi kutlanmalı, Sultan ile lalasına fatihalar okunmalı.

Bartın-Safranbolu güzergâhı muhteşemdi. Safranbolu zaten Numune-i imtisaldi. Güvenin yemediği, yiyemediği, bir nüve. Nasıl da korunmuş Cumhuriyetin ve de-

mokrasinin ruhlara beton döken müteahhitlerinden ve taşeronlardan ve belediye başkanlarından ve encümenlerden ve bilgiden hali valilerden.

Keza, Kastamonu muhteşemdi. O da nasıl korunmuşsa şehir çakallarından, korunmuş işte. Sahipleri korumuş demeli belki. Kalem gibi minareleri ve o canım evleriyle Travnik'in ruh ve beden ikiziydi. Buralar boş değil, hiç değil. Buralarda, tek bir metrekare boş yer yok. Hazreti Pir Şeyh Şaban-ı Veli orada, İsmail Bey orada. O çarşı orada, Nasrullah Camii orada.

Cide pek bakımsızdı, Side güzeldi. Beyşehir Gölü'nün yanı başındaki cami muhteşemdi. Şemsi Paşa Camii gibi serin, lahuti. Keza Sivrihisar'daki ahşap Selçuklu Camii de öyleydi. Yüzyıllarca milyonların secde ettiği, rükû ettiği, kıyam ettiği ve zikrettiği camiler hiç şüphesiz özel bir iklim sahip. Korunuyorlar.

“Erzurum çarşı pazar leylim aman.” Evet şehirlerin ruhuna bir de türküler ve ağıtlar üzerinden eğilmeli. Kazınca ne çok hazine çıkar ama kim yapacak, nasıl yapacak. Türkülerdedir şehirlerin öyküsü. Erzurumlu İbrahim Hakkı, Erzurumlu Emrah. Buraların tapusunda adları imzaları var. Erzurum'da çifte minare muhteşemdi. Lakin, çay o kadar değildi.

İstanbul'a şehirlerden bir şehir gibi parantez açmak ayıptır. O, “şehirlerin ecesidir.” Hazreti Peygamberin askerlerine, mihmandarlarına adres gösterdiği yerdir. Boğazını, Halic'ini, minarelerini görmesiniz bile harita üzerindeki yer adları yeter ruhunuzu zapt etmeye. İçinden deniz akar, akmasa daha iyi ama hüznün akar “kalbi olanların” kalbine. İstanbul'u sevmezse gönül aşkı ne anlar. Sahi, ne anlar.

Yuşa Tepesi'nden Eyüp'e sonsuz güzellikler destelenir. Bu ulu şehre ayak basmanın adabı, şehri gezmeye Hazreti Peygamberin zimamdarı ve mihmandarı Ebu Eyüp El Ensari Halid Bin Zeyd'i ziyaretle başlamaktır.

Yer ve semt adlarına bakın. Eyüp, Vefa, Üsküdar, Altunizade, Haseki, Hırka-i Şerif, Cibali, Fatih, Kocamustafapaşa... ‘Sade bir semtini sevmek bile bir ömre bedel.’ Değil mi?

Yol yordam, usul erkan bilmeyen kaybolur burada. Kapı adları bile acayıptır. Biri var, Çatladıkapı. Medereseler, sıbyan mektepleri, türbeler, imaretler, sebiller, muvakkıthaneler, darüşşifalar, tabhaneler, misafirhaneler, kütüphaneler, kervansaraylar, hamamlar, camiler, sebiller iç içe, aynı kalptedir.

Tuhaftır, hayret edilecek şeydir. Başka bir şehirde bir başka örneği de galiba yoktur. İstanbul'da, Kilise Camii vardır mesela. Ki bir adı da Şeyhulislam Molla Gürani Camii, Vefa'da. Ayazma Camii var mesela, Üsküdar'da. Mesih Paşa Camii var, Karagümrük'te. Gül Camii var. Güllerle dolu bir kiliseymiş Fetih sırasında.

Revaklar, çiniler, hatlar, fil ayakları, kubbeler, oluklu minareler, şerefeler, kemik kakmalı abanozlar, sedfler ve hüsn ü hat şaheserleri ve çinileriyle bu şehir bir ebedi rüyadır. Cismini görmesiniz bile isimleri yeter. Haritasını bile okumak yeter.

Sultanahmet'i nişan alıp oraya giderken bir şirin cami yolunuza çıkar. Adı Fırzağa. Nerede bu ağalar beyler şimdi? Unkapanı'nda mesela Şebsefa Hatun ya da Laleli'de Pertevniyal Hatun Camii, Nurbanu Sultan, Mihrişah Sultan Camileri, sebilleri. Kim bu hatunlar, bu sultanlar, ne vakit yaşamışlar, nereye gitmişler?

Beyazıt Camii'ne üniversiteye, namaza, sahaflara yahut mitinge giderseniz Mimar Hayrettin Paşa çıkar yolunuza. Evliya Çelebi anlatmış.

Mimar Hayrettin sordu padişaha:



“Padişahım mihrabı nice vaaz edelim?”

İkinci Bayazıt mimara, “Ayağıma bas!” dedi. Mimar, padişahın ayağına bastığında Kabe’yi görür ve hemen ayaklarına kapanarak kible istikametini ona göre tayin eder.”

Cami deyip geçmemeli. Külliyesiyle her selatin camii ayrı bir şehir. Sırf Beyazıt Camiinde Şeyh Hamdullah’ın şaheserlerine de bakmalı, İmarethane’ye de.

Bir ‘erkan sediri’ bulmalı ve oturmalı. Bulabilirseniz tabii. Bulamazsanız mehtaba bakın ve dinleyin kalp ritmini şehrin. Şehzadebaşı Camiine mesela. Şehzade adına yapılan eser Sinan’ın çıraklık işi. Bu çıraktan ne usta olur ama. Olmuş işte. Bir İstanbul medeniyeti, bir Boğaziçi medeniyeti gibi bir Sinan Medeniyetinden söz edilse kim aksini iddia edebilir. Evet şehirlerin içinde şehirler var, İstanbul medeniyetinin içinde medeniyetler...

İnsan bir şehri kısa süreli ziyaretlerle ne kadar idrak edebilir. Bu soru her gittiğiniz yerde sizin de yanınızdadır. Hele bir şehirden yola çıkmamış, bir kasabada bile kaybolmuşsanız. Dolmuşa binmiş ve hiç inmemişseniz. Ama bakın, Sinan da Ağırnas’tan yola çıkmış. Yol önemli, menzil daha önemli. Teselli, evet ama ne zararı var. Gönlün kadar görebilirsin.

İstanbul’u yakalamaya, zapt etmeye kalkarsanız başınıza bela alırsınız. Bilinçle üstüne giderseniz sizi ezer, savurur. O da zaten en çok ‘derya içre deryayı bilmez mahilerden’ hoşlanıyor. Latifi gibi evsafını vasfetmeyi kim istemez. Lakin bugün, burada, bu bekleme salonunda mümkün değil.

O bir medeniyet. İçinde görkemli şehirler, görkemli medeniyetler barındıran bir medeniyet. Sezai Karakoç’un dediği gibi Fatih İstanbul’un içinde kalbinde ayrı bir İstanbul’dur. Üsküdar da öyledir, Eyüp de öyledir, Beykoz da öyledir.

Bakınız ona hayran bir yazardan sadece bir cümle. Cümle şu: “Yalıda dadı Çerkez, bacı Hizmetçi, evlatlık Türk, sütüne Melez, Kahya kadın Rumelili, ayvaz Ermeni, aşçı Bolulu, hamlacı Türk veya Rum, haremağası Habeş, bahçıvan Arnavut olur, Müslüman Hıristiyan bütün unsurlar aynı çatı altında yaşardı.”

Kudüs’ü, Şam’ı, Bağdat’ı, İsfahan’ı, Kahire’yi, Buhara’yı, Semerkant’ı, Taşkent’i görmedim, göremedim. Siz gördünüz belki. Keza, Hısnikeh’i, Tillo’yu, Ahlat’ı ayıptır söylemesi Mardin’i ve daha ayıptır söylemesi Çanakkale’yi de görmedim, göremedim. Nasip olayı. Olur inşallah.

“Gitme Yemene Yemene/Yemen sıcak dayanaman/Tan borusu er vurulur/Sen cahalsın uyanaman.” Lütfü ilahi oldu. Sana’yı gördüm. Yeryüzünün görmediğim binlerce şehriyle mukayese edemem ama kokusu, rengi, tadı, ruhaniyeti, kalbi, gönlü olan ve bir ebedi hatırayı özenle koruyan, ebediyet mührünü altında silmeyen ve bile isteye yaşatan ve bu Frenk uygarlığının kirletmediği, kirletmediği ve insana verdiği ilk sözü hâlâ hatırlatan, Duşanbe’den daha sade, daha yalın nümune şehir Sana.

İnsanlar yürüyorlar, sadece yürüyorlardı, gece yarısı, belki sabaha doğru on binler aheste adımlarla yürüyor, temaşa ediyorlar ve yabancı her unsura hayret ediyorlardı. Dükkanlar açtı, dükkanlar doluydu ama alışveriş yoktu. Bir kitapçı vardı, sadece *Kur’an-ı Kerim* bulunuyordu. Boy boy *Kur’an-ı Kerim*. Bir de o tarihi evler. Minyatürlerinden iki tane aldım. Bir de Aydın getirdi. Ünal yani. Kahve ve bal.

Çocukları dünyanın en güzel çocuklarıydı. Öyle çoktular ki, Diyarbakır’dan Adısbaba’dan bile çok. Kuveyt’ten gitmiştik Yemen’e. Kuveyt ölüydü, yoktu. Körfeze dökülseydi de hiç olmasaydı keşke. Yemen’e Allah bir kez daha nasip etse. Keşke.

Duşanbe de insanlığın aslına uygundu, korunmuştu. O muhteşem Medrese ve belli ki bir zamanlar dünyaya ışık saçan o külliyenin arta kalan enkazı en az El-Hamra kadar, en az Toledo'daki Endülüs Camii kadar yürek parçalayıcıydı. Davutoğlu ve Nabi ağabeyle hem medresede hem pazar yerinde düğümlendi boğazımız. Duşanbe pazarında öyle az şey vardı ki öyle az. Bu şehrin varını yoğunu çalmışlar, binalarını yıkmışlar ama insanlara bir şey olmamış. Asli hüviyetleriyle orada öylece bekliyorlar. Bir el dokunacak ve o hüztün dağılacak sanki. Dünyanın o köşesinde o kadar masum, o kadar temiz bir hamur nasıl da korunmuş. Bir de bir düğüne katıldık. *Leyla ile Mecnun*'un düğünü gibiydi. Bir köyde Cuma namazı kıldık. Dağ gibi kaya gibi müslümanlar vardı. Gürbüz atlarla geliyorlardı. Muhteşemdi, mahzundu, güzeldi ama bıraktık geldik.

Mağrip diyarı renklerine desenlerine sahip çıkmış, korunmuş ama kokusu çok azalmış geldi. Bir tavus kuşu bütün şehir. Mozaik müzesi, Zeytuniye Medresesi ile o çarşının şanına layık değildi aldığım ayna, ama güzeldi. Üç ay yetmezdi Tunus'a, heyhat üç günümüz bile yoktu. Bir gün Tunus'u alıp getirmek üzere gitmek isterim.

Fas, daha büyülyüdü ama namahrem eli değmiş gibiydi. Yüzünde göz izi vardı. Üç ay yetmezdi ama nasıl olsa bir gün gidip getireceğim Fas'ı, Kazablanka'yı, görmedim ama Marakeş'i. Orada da bir ayna aldım. Teselli edici, yemiyor. Nasip olsa, mümkün olsa da gitsem, kalsam.

“Lâ Gâlibe İllallah” Gırnata'yı gördüm. El-Hamra faniliğın mührüyüdü. Akıbeti duvarlarına kazınmıştı. Diz kapakları üzerine çökmüş ağlıyordu. İbni Rüşd koltuğunun altında bir kitap öfkeyle geçiyordu. Salih Bin Şerif bahçesinde hâlâ gözyaşı döküyor, İkbâl'in hıçkırıkları oraları velveleye veriyordu. Karşı tepede yeni murabıtlara ait cami saf saf cemaatiyle, cemaatin diriliğiyle, nurâniliği ve ruhaniliğiyle yeniden dirilişin nişanesiydi.

Taledo (Tuleytula), bir oraya kendi başıma gittim. Bir orada kendi başıma oldum. İslam'ın izlerini bir cami ve Endülüs surları dışında kazınmışlar ama bizden orada çok şey var. Şehre adınızı attığınız an Orta Çağ'ın ortasına gidiyorsunuz. Tabii nehir muhteşem. Endülüs motifleriyle çinicilik yapan iki kardeşin çinileri güzel ama pahalıydı. Bir parça aldım ama aklım kaldı. Adam da zaten, “Sizin Kütahya'nız var.” demişti. Gelmiş, görmüş, hayran kalmış Kütahya'ya. Oraya Endülüs'ten kalan cami için gitmeli.

Frengistan şehirlerinde ruh yok. Varsa da bizim olmayan bir ruh. Köprülerini saymazsak Paris mesela yansa gam değil. Adlarını unuttum hangi Henry, kaçınıcı Loui ya da Philip adına olduklarını ama Seine Nehri üzerindeki o köprüler güzeldi, hatta muhteşemdi demeliyim. Hepsi bu ama köprülerinki az güzellik değil.

O şehirde akla ne geliyor. Bastille, giyotin, heykel, henry, loui, ihtilal, cumhuriyet, şanzelize, napolyon, elyses, pont, loure bir de o çelik yığını Eifel... Mireabu köpüsünü, Eyfel'i, Şanzelize'yi ve Seine'i, ona “siz nehri” diyecek kadar hürmetkar alafraanga züppe kültürden biliyor, tanıyorduk zaten. Yeni bir şey yoktu. Köprüleri saymazsak bütün Paris Fas'ın değil bir sokağı, bir binası, bir duvarı etmez.

Eyfel kulesine çıkınca göğün yedinci katına çıktığımı sanan Jöntürkler ve onların takipçileri bizim hiçbir nehrimiz ve şehrimiz için tek bir cümle kuramazken ve tek bir mısra düşürmezken Seine'i cennet nehri gibi kutsadı durdu. Her neyse, bu da bir bahsi diğer. Ama bir gün Paris'i, imgesiyle birlikte yerle bir etti Nuri Pakdil, elbette Roma'yı da.

Mellbourne, Merve ve Abdullah'ın rehberliğinde güzeldi. Sidney, Kambera, Johannesburg'da Mustafa Varank'a zimmeliydim, bana sahip çıktı. Cape Town, Seul güzeldi. Frankfurt'ta kayboldum. New York ve Washington'da Aydın kaybolmamamı sağladı.

Nehirlerin üstüne kurulan şehirler her yerde sonsuzluk duygusu veriyor. Nehirler şehirlerin ışıltısını, albenisini geri plana atıyor ve sanki şehirleri sonsuzluğa akıtıyor. Nehir kendini tabii bir korumaya aldığından ve alıp başını gittiğinden şehri temizliyor, arındırıyor.

İlk kez Amasya hissettirmişti şehir ve nehir birlikteliğinin güzelliğini. Kainat güzeli Mostar bir de taçlandırmış güzelliğini.

Şehzadeler şehrini, şirin evleriyle kardeşim Hikmet'i ziyarete gittiğimde görmüş-tüm. Bir daha giderim nasılsa dedim, olmadı. Öyle az biliniyor ki. Herkes Antalya'ya gidiyor da Amasya'ya giden yok. Beypazarı bile öyle az biliniyor ki. Eski Malatya, eski Arapkir, Darende öyle az biliniyor ki. Yoksa iyi ki az biliniyor mu demeli?.. Az bilinen yerler korunuyor sadece.

İster Neretva nehrine bırakın ruhunuzu Mostar'da dinlensin, ister Boğaziçi'ne solum Üsküdar sahilinde arınsın; unutmayın, her gittiğiniz yere, her şehre kendimizi götürüyoruz ve dünya ve mâ fihâ (içindekilerle birlikte) fanidir.

Saray Bosna, Bursa sıcaklığında, Travnik Kastamonu. Mostar, Beykoz işi, Osmanlı işi, el işi, müslüman cam ustası elinde üflenmiş bir gülâbdan. Kırmışlar eli kırılması adamlar.

Okyanusa dokunan şehirler güzeldi.

\* \* \*

*Medeniyet, Edebiyat ve Kültür Bağlamında Şehirlerin Dili* üstbaşlıklı elinizdeki bu özel sayımız, *Hece* dergisinin on sekizinci özel sayısı. Artık Kütüphanelerinizde önemli bir bölüm oluşturan özel sayılarımızla düşünce ve edebiyatımızın bir yandan bilançosunu çıkarırken, bir yandan da köşetaşı isimlerini hak ettikleri kaideler üzerinde görünür kılıyor, hatırlanmalarını ve bize bıraktıkları birikimlerini değerlendirmeye çalışıyoruz. Elbette, elinizdeki özel sayımız da bu amaç ve titizlikle hazırlandı.

Bu özel sayıyı sizlere, Mustafa Şahin'in *Şehirlerin Ruhü* başlıklı yazısıyla sunuyoruz.

'Şehir' ve 'Kent' sözcüklerinin söz ve yazı dilindeki birlikte ve yaygın dolaşımı nedeniyle bir imlâ birliği sağlamamız mümkün olmadı, dolayısıyla yazarların tercihlerini esas aldık.

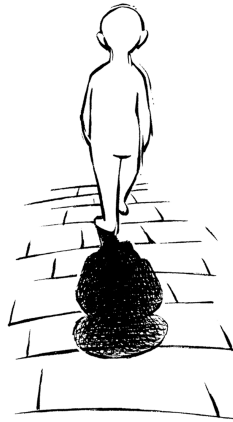
Özel sayımızın kaynakçasını büyük bir emekle yine Yusuf Turan Günaydın hazırladı. Bu özel sayının hazırlanmasında program aşamasından itibaren Ömer Leke-siz, Cemal Şakar, Hayriye Ünal, Necip Tosun, Ercan Yıldırım ve Işık Yanar'ın büyük emekleri geçti. Her özel sayımızda olduğu gibi daha birçok arkadaşımızın katkılarıyla ortaya çıktı bu özel sayımız da. Bütün bunlar, *Hece* dergisi bağlamındaki çabaların temelde nasıl bir niyet ve samimiyetten güç aldığı da göstergesidir: *Hece* dergisi eylemi, sorumlu omuzların üzerinde büyüyor. Aynı niyet ve samimiyetle *Hece* ve *Heceöykü* dergilerinin her ay yayımlanan sayıları ve dosyalarıyla birlikte özel sayılarımızı hazırlamaya ve sizlere ulaştırmaya devam edeceğiz.

Yeni sayılarımızda buluşmak dileğiyle.

HASAN AYGIN



ÇİZGİ



20.5.2008  
Hasan